

Ασυνέχειες ή συνέχειες της ελληνικής νομικής γλώσσας (1974-2014)

Karolina Gortych-Michalak*

Continuities or discontinuities in Greek legal language (1974-2014)

Abstract: Languages for Specific Purposes (LSPs) such as Legal Language are parts of national languages. They may be deemed parts of language systems because they are based on certain national, general linguistic grammar and they have become mutually intermingled. Even specific terms used in the frame of a certain LSP is created on the basis of the grammatical rules of the general language; thus one cannot deem legal language may not be considered to be an isolated, independent language. Moreover, even from a functional point of view legal language has rules correlated with its general language as they both describe a certain reality and are used for linguistic communication. Obviously Legal language and other LSPs refer to various realities and specific communicational situations, but their general functions are the same as the functions of the general, ethnic language. These assumptions lead to the conclusion that as any ethnic language can be investigated for their continuity and discontinuity, so LSPs within this general language can be investigated the same way. Moreover such investigations can enrich the knowledge of changes in the specific ethnic language. The study is intended to present the parametric method for investigating the phenomena of continuity and discontinuity from the diachronic (historical) point of view. When examining certain patterns of Greek legal languages the interdisciplinary approach is needed. Thus the investigation is based on linguistic and legal arts and methodology. The investigation is a comparative study based on two groups of textual corpuses. The corpuses are legislative acts (constitutions, laws, decrees), which have been changed during the period 1974-2014. The linguistic and legal-linguistic phenomena are investigated using a comparative criterion. The parameterisation then enables provision of the third element of the comparison "tertium comparationis", which is a set of relevant dimensions. As methodology has an interdisciplinary character thus the results throw new light not only on linguistics, but also on jurisprudence and social sciences. When discussing the results, some fields of application for the results are given.

Key words: Greek language, Greek legal language, legal linguistics, legal language, historical linguistics, parametrisation, comparative study of legal language, jurisprudence

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Το 1974, ως όριο της παρούσας έρευνας, δεν επιλέχθηκε τυχαία καθώς μπορούμε να πούμε ότι το έτος αυτό συμβολίζει το τέλος και, ταυτόχρονα, την αρχή της μεταπολιτευτικής Ελλάδας (μιας άλλης εποχής)¹. Κατά τα τελευταία σαράντα χρόνια έλαβαν μέρος κάποια σημαντικά γεγονότα στην Ελλάδα, από τα οποία αξίζει να αναφερθούν:

1. η αλλαγή του πολιτικού καθεστώτος το 1975, οπότε και μετά την περίοδο της Χούντας αποκαταστάθηκε το δημοκρατικό καθεστώς²,
2. η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (και στη συνέχεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση) και οι συνακόλουθες πολιτικές, πολιτιστικές, οικονομικές, τεχνολογικές και κοινοτικές μεταβολές στην Ελλάδα (π.χ. αντικατάσταση των δελτίων ταυτότητας, αλλαγή του νομίσματος κλπ.),

* Dr. Karolina Gortych-Michalak, Επίκουρη Καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Adam Mickiewicz στο Πόζναν της Πολωνίας, Σχολή Σύγχρονων Γλωσσών και Λογοτεχνιών, Τμήμα Γλωσσολογίας, Τομέας Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας.

Η μελέτη χρηματοδοτήθηκε από το πολωνικό Εθνικό Κέντρο Επιστήμων (NCN) στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος υπό τον αριθμό SONATA BIS 2 αρ. 2012/07/E/HS2/00678 με τον τίτλο «Παραμετροποίηση της νομικής μεταφρασεολογίας του αστικού δικαίου και της πολιτικής δικονομίας».

¹ Kiesling 2014, IX.

² Κασσιμάτης 2005, 53.

3. η οικονομική, τεχνολογική και πολιτιστική ανάπτυξη, η οποία έφτασε στο απόγειό της με τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004 στην Αθήνα,
4. η οικονομική και κοινωνική κρίση, η οποία ξεκίνησε περίπου στα μέσα του 2009.

Τα προαναφερόμενα έχουν δημιουργήσει μια καινούρια πραγματικότητα εντελώς νέων οικονομικών, νομικών και κοινωνικών συνθηκών.

Καθώς λοιπόν ο νόμος είναι πανταχού παρών και ρυθμίζει κάθε ανθρωπινή ζωή³, από τη γέννηση μέχρι το θάνατο, αλλά ακόμη και πέραν αυτού, αν σκεφτούμε κληρονομικά θέματα, όλα τα παραπάνω γεγονότα είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με το νόμο. Ο νόμος όχι μόνο ρυθμίζει τη ζωή μας, αλλά και ανταποκρίνεται στις ανάγκες, στις προσδοκίες των πολιτών μιας χώρας ή ενός ορισμένου περιβάλλοντος. Έτσι, οι αλλαγές στη ζωή μιας χώρας αντανακλώνται στους νόμους της, οι οποίοι αλλάζουν τους ανάλογους θεσμούς. Τα πιο εμφανή αποτελέσματα των μεταβολών της ελληνικής κοινωνίας (όπως η μετάβαση της Ελλάδας στη δημοκρατία) βρίσκονται τόσο στους θεμελιώδεις όσο και στους συνήθεις νόμους. Ας αναφερθεί το θέμα της ισότητας των φύλων κατά τα τελευταία χρόνια το οποίο άρχισε να απασχολεί τον ελληνικό νόμο ήδη από το Σύνταγμα του 1927⁴ όπου στην ερμηνεία του έκτου άρθρου αναφέρεται: «η δε λέξις ‘πολίτης’ και εις το άρθρο τούτο ως και εις τα άλλα άρθρα έχει την έννοιαν του Έλληνος υπηκόου, του έχοντος δηλαδή ελληνικήν ιθαγένειαν, αδιακρίτως φύλου ή ηλικίας»⁵. Στην πραγματικότητα όμως η ισότητα των δύο φύλων άρχισε να εφαρμόζεται με το Σύνταγμα του 1975, βάσει των διατάξεων του άρθρου 4 παράγραφος 2⁶ και στη συνέχεια βάσει των διατάξεων του αναθεωρημένου Αστικού Κώδικα⁷, οπότε οι γυναίκες και οι άντρες άρχισαν να έχουν τα ίδια δικαιώματα ως πολίτες χωρίς εξαιρέσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι παράλληλα στην Ευρώπη, και πιο συγκεκριμένα στα κράτη της Κοινότητας, το 1976 ψηφίστηκε η Οδηγία του Συμβουλίου της 9ης Φεβρουαρίου 1976 περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και την προώθηση και τις συνθήκες εργασίας (76/207 /ΕΟΚ)⁸. Με βάση τις προαναφερόμενες παρατηρήσεις για τη νομοθεσία, επιβεβαιώνεται η προηγούμενη υπόθεση για τη στενή σχέση του νόμου και της ζωής, όπου ο νόμος, ως εργαλείο ρύθμισης της ζωής, πρέπει να εκπληρώσει τις ανάγκες που δημιουργούνται μαζί με τις αλλαγές στην πνευματική και στη φυσική μεταβολή της ανθρώπινης ζωής.

Γιατί αξίζει να ασχοληθούν οι γλωσσολόγοι με το νόμο; Κατά τη γνώμη μου, οι γλωσσολογικές έρευνες της νομικής γλώσσας μπορούν να παρέχουν χρήσιμα αποτελέσματα στο πεδίο της γλωσσολογίας [π.χ. στο πεδίο της επικοινωνίας, των εξειδικευμένων γλωσσών (Languages for Specific Purposes / LSP), στη χρήση της γλώσσας ως εργαλείου (βλ. π.χ. Bühler⁹) και στο πεδίο της νομικής (π.χ. ορθή χρήση της γλώσσας, συμβατότητα της νομικής γλώσσας με την κοινή εθνική γλώσσα – η νομική γλώσσα είναι ένα λειτουργικό ύφος της

³ Φεφές 2004, 21.

⁴ Παυλόπουλος 309.

⁵ Σύνταγμα της Ελληνικής Δημοκρατίας 1927, 765.

⁶ Η προθεσμία έναρξης ισχύος αυτών των διατάξεων ορίστηκε από το Σύνταγμα στο άρθρο 116 και ήταν συνδεδεμένη με την προσαρμογή της νομοθεσίας στην αρχή της ισότητας των φύλων. Στην ουσία η προσαρμογή αυτή έγινε κατά την περίοδο 1983-1984. Cf. Σύνταγμα της Ελλάδας 1975, 662; Νόμος 1250/1982, 381-383; Νόμος 1329/1983, 427-448.

⁷ Αστικός Κώδικας 1984 cf Προεδρικό Διάταγμα 456 του 1984, 1909-2007.

⁸ Οδηγία 76/207 /ΕΟΚ, 70-72.

⁹ Bühler 2004.

εθνικής γλώσσας στο πλαίσιο της κλπ.]. Επομένως, η νομική γλωσσολογία μπορεί να έχει εφαρμογή και στο δι-εθνικό επίπεδο κατά τη σύγκριση των ξένων εξειδικευμένων γλωσσών π.χ. για του σκοπούς της θεωρίας και της πράξης της μετάφρασης ή της συγκριτικής νομικής. Μια διαχρονική (ιστορική) μελέτη μιας ορισμένης εθνικής, νομικής γλώσσας μπορεί να παρέχει τεκμήρια που δίνουν μια εξήγηση στην απορία του αν η νομική γλώσσα άλλαξε παράλληλα με την ιστορική πορεία ενός κράτους, ακόμη κι αν είναι γνωστό το γεγονός ότι η αλλαγές στη νομική γλώσσα¹⁰ δεν γίνονται αυτομάτως. Έτσι, η σύγχρονη μελέτη μιας εθνικής νομικής γλώσσας μπορεί να δείξει τα γλωσσικά ήθη του νομοθέτη, τους τρόπους με τους οποίους έχουν συνταχτεί νομικά κείμενα και, ακόμα, να οριστεί μια μέθοδος-οδηγός για μελλοντικούς νομοθέτες ενός ορισμένου κράτους καθώς και να οριστούν οι αρχές ορθής χρήσης της εθνικής γλώσσας στη νομική πράξη με την ευρεία έννοια της πράξης¹¹.

Στην παρούσα μελέτη, οι *συνέχειες ή ασυνέχειες της (ελληνικής) νομικής γλώσσας* εξετάζονται υπό το πρίσμα της νομικής γλωσσολογίας (legal linguistics), η οποία ως επιστημονικός κλάδος ασχολείται με τα γλωσσολογικά φαινόμενα του νόμου σε κάθε πεδίο εφαρμογής του. Η γλώσσα αποτελεί ένα εργαλείο νόμου και ταυτόχρονα δίνει μορφή στο νόμο, όπως παρατηρούν οι Grewendorf και Ratherd «Law always has a linguistic form; there would be no law without language»¹². Έτσι τα νομικά κείμενα μπορούν να χαρακτηριστούν ως γλωσσολογικό και νομικό-πραγματικό φαινόμενο. Ο μικτός χαρακτήρας της νομικής γλώσσας είναι ένα φαινόμενο που καταλαβαίνουν και υπογραμμίζουν τόσο οι νομικοί π.χ. Melinkoff, Tiersma¹³ όσο και οι γλωσσολόγοι π.χ. Mattila, Galdia¹⁴ και άλλοι επιστήμονες. Αυτή η θέση υποστηρίζεται από την εκτελεστική λειτουργία των νομικών κειμένων¹⁵ και συγκεκριμένα στην Ελλάδα αυτά είναι οι νόμοι και το Σύνταγμα της Ελλάδας που είναι πηγές του δικαίου¹⁶ διότι τα κείμενα αυτά δεν έχουν μόνο πληροφοριακή-επικοινωνιακή λειτουργία, αλλά έχουν και υποχρεωτικό (επιτακτικό) χαρακτήρα¹⁷.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται μία διαχρονική νομική-γλωσσολογική έρευνα της ελληνικής νομικής γλώσσας στο πλαίσιο της νομικής γλωσσολογίας, καθώς ο σκοπό της μελέτης αποτελεί η προσπάθεια να δοθεί μία απάντηση στο εξής ερώτημα: *είναι η ελληνική νομική γλώσσα συνεχής από το 1974 μέχρι σήμερα;* Η μελέτη αρχίζει με την επεξήγηση της βασική ορολογίας η οποία εφαρμόζεται στη μεθοδολογία της έρευνας. Στη συνέχεια στις μεθοδολογικές παρατηρήσεις αναφέρεται ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιείται η έρευνα, ενώ παρουσιάζεται και ο διεπιστημονικός χαρακτήρα της μελέτης. Περνώντας στο εμπειρικό μέρος, παρουσιάζονται παραδειγματικές αναλύσεις των οποίων τα αποτελέσματα συζητούνται στο επόμενο βήμα της έρευνας. Στο τέλος προτείνονται πεδία εφαρμογής των συμπερασμάτων που προκύπτουν από τη μελέτη καθώς και μια προοπτική ανάπτυξης της έρευνας. Υπογραμμίζεται όμως ότι η παρούσα μελέτη δεν αντικαθιστά τις παρούσες διαχρονικές γλωσσολογικές και νομικές έρευνες που αφορούν στην καταγραφή¹⁸ ή στη

¹⁰ Εδώ εννοείται ως γλώσσα των νόμων κατά την Παναρέτου 2009.

¹¹ Π.χ. νομοθεσία, δικαστική και νομική πράξη.

¹² Grewendorf & Ratherd 2009, 1.

¹³ Cf. Melinkoff 1963, Tiersma 1999.

¹⁴ Cf. Mattila 2006, Galdia 2009.

¹⁵ Gortych-Michalak 108.

¹⁶ Φεφές 2004, 23-24.

¹⁷ Μόζερ και Παναρέτου 2009, 1014.

¹⁸ Μέξης 600-605.

μεταγραφή¹⁹ της ελληνικής γλώσσας στη νομική χρήση μετά το 1974²⁰, όπως αναφέρεται λεπτομερώς στη συνέχεια.

1. Βασικές έννοιες

Ο όρος *νομική γλώσσα* που προτείνεται για χρήση στην παρούσα μελέτη έχει επιλεχθεί βάσει των παρόντων ορισμών στην ελληνική επιστήμη, τόσο στα νομικά όσο και στη νομική φιλολογία²¹ που αξίζει να αναφερθούν. Ο Κριαράς²² αναφέρει τον όρο *νομική γλώσσα* σε σχέση με τη γλώσσα που χρησιμοποιείται στη νομική θεωρία και τη νομική πράξη, ενώ ο Σταυράκης²³ αναφέρει τον ίδιο όρο γράφοντας ότι δεν υπάρχει καμία νομική γλώσσα, αλλά είναι ένα ύφος – μια ειδική γλώσσα της νομικής χρήσης εν γένει. Επίσης σε σχετικές μελέτες υπάρχουν και άλλοι όροι που αναφέρουν το ύφος της γλώσσας που χρησιμοποιείται τόσο στη νομοθεσία, αλλά και σε άλλα νομικά πεδία. Έτσι μπορούν να αναφερθούν οι εξής όροι: 1) γλώσσα του πολιτεύματος και των νόμων²⁴, 2) γλώσσα της νομικής πράξης στα κείμενα του Συντάγματος, των νόμων, των διοικητικών πράξεων, των δικαστικών αποφάσεων κλπ.²⁵, 3) γραπτός νομικός λόγος και οι κατηγορίες του: νομοθεσία, νομολογία, δικαστηριακή γενικότερα πράξη, εξωδικαστηριακή νομική πρακτική και νομική φιλολογία²⁶, 4) νομικός λόγος – η γλώσσα των νόμων²⁷, 5) γλώσσα των νομικών κειμένων²⁸.

Στη μελέτη αυτή εξετάζονται διαφορετικά είδη νομικών κειμένων: τα περισσότερα από αυτά είναι οι νόμοι και το Σύνταγμα, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις αναφέρονται και άλλα κείμενα (π.χ. φορολογικά έντυπα, νομολογία, ερμηνεία), ωστόσο από τους παραπάνω όρους το σύνταγμα «νομική γλώσσα» φαίνεται να ταιριάζει περισσότερο στην παρούσα μελέτη ειδικά όταν βασίζεται στη έννοια του Κριαρά²⁹. Ο όρος αυτός έχει μια πολύ ευρεία έννοια, γιατί σημαίνει τη γλώσσα στο νομικό χώρο, δηλαδή η γλώσσα που χρησιμοποιείται στη νομοθεσία, στην εφαρμογή των κανόνων δικαίου, στη νομική επιστήμη, στην επαγγελματική ζωή των νομικών. Πρέπει όμως να υπογραμμίσω ότι το αντικείμενο της έρευνάς δεν είναι η γλώσσα, αλλά τα κείμενα που γράφτηκαν/συντάχθηκαν με την χρήση της συγκεκριμένης, ειδικής γλώσσας εννοούμενης ως υποσύστημα της εθνικής γλώσσας που χρησιμοποιείται για ειδικούς λόγους (νομική θεωρία και πράξη).

Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι στην παρούσα έρευνα σημαντικό ρόλο παίζει και ένας άλλος όρος, ο νομικός λόγος, τον οποίο εισήγαγε η καθηγήτρια, Ελένη Παναρέτου, η οποία γράφει: *νομικός λόγος (...) η γλώσσα των νόμων*³⁰ και έτσι προκύπτει ότι ο όρος «νομική γλώσσα» είναι υπερώνυμο σε σχέση με τον όρο «νομικός λόγος». Οι διαιρέσεις της νομικής γλώσσας είναι παρούσες στη βιβλιογραφία εδώ και χρόνια³¹ και βασίζεται σε πολλά κριτήρια

¹⁹ Ευρυγένης 1976, 21-27.

²⁰ Αναφορά τους μαζί με συγκεκριμένη βιβλιογραφία βρίσκεται π.χ. στο Gortych-Michalak 2013, 44-55.

²¹ Τον όρο «νομική φιλολογία» τον πρότεινε ο Ευρυγένης 1976, 26.

²² Κριαράς 1982, 113-117.

²³ Σταυράκης 1995, 74-78.

²⁴ Αγγελίδης 7-13.

²⁵ Μανέσης 1999.

²⁶ Ευρυγένης 1982.

²⁷ Παναρέτου 2009.

²⁸ Σταυράκης 1995.

²⁹ Κριαράς 1982.

³⁰ Παναρέτου 2009, 15-18.

³¹ Cf. Šarčević 1997, 11. Mattila 2006, 4-5, Cao 2007 9-10, Galdia 2009, 91.

από τα οποία η λειτουργία νομοθεσία πάντα χωρίζει τη γλώσσα των νόμων (κειμένων των νόμων)³² από τις άλλες υποκατηγορίες της νομικής γλώσσας.

Άλλα φαινόμενα στα οποία πρέπει να αναφερθώ είναι οι *ασυνέχειες* και οι *συνέχειες* της ελληνικής νομικής γλώσσας. Τι εννοείται με τους όρους αυτούς στην παρούσα μελέτη; Τους χρησιμοποιώ ονομάζοντας γλωσσικά και νομικά φαινόμενα εκείνα τα οποία βρίσκονται στα αναλυόμενα τουλάχιστον κείμενα. Ο ρόλος τους είναι να τεκμηριώσουν αν το μεταγενέστερο κείμενο έχει συνεχή ή ασυνεχή χαρακτήρα σε σχέση με το προγενέστερο κείμενο. Λόγω του διεπιστημονικού χαρακτήρα της έρευνας και τα φαινόμενα που ονομάζονται ασυνέχειες και συνέχειες εδώ, έχουν διεπιστημονικό χαρακτήρα. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να έχουν γλωσσικό-κειμενικό χαρακτήρα ακόμη και νομικό πραγματικό κάποτε.

2. Μεθοδολογικές παρατηρήσεις

Η νομική γλωσσολογία έχει διεπιστημονική (interdisciplinary) φύση γιατί, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα νομικά κείμενα δεν έχουν μόνο τον πληροφοριακό-επικοινωνιακό χαρακτήρα, αλλά ρυθμίζουν και ακόμη δημιουργούν τις συνθήκες της ανθρωπίνης ζωής. Για μια πληρέστερη κατανόηση των νομικών κειμένων χρειάζεται όχι μόνο η γλωσσική ικανότητα, αλλά και η νομική γνώση³³. Βάσει αυτής της προϋπόθεσης, η μεθοδολογία της έρευνας έχει εκλεκτικό (eclectic) χαρακτήρα. Αυτό σημαίνει ότι λαμβάνονται υπόψη στοιχεία της γλωσσολογικής και της νομικής επιστήμης.

Στη μελέτη αυτή συγκεκριμένα εφαρμόζεται η μεθοδολογία της παραμετροποίησης (parametrisation) η οποία έχει εφαρμοστεί επίσης στις νομικές-γλωσσολογικές έρευνες³⁴. Η μεθοδολογία αυτή βασίζεται στον ορισμό των γλωσσικών-νομικών παραμέτρων ενός ορισμένου γλωσσικού φαινομένου. Στη μελέτη αυτή το φαινόμενο είναι οι νομικοί θεσμοί που ορίζονται μέσα σε (με κειμενικά κομμάτια) και μέσα από ορισμένα νομικά κείμενα. Οι παράμετροι βασίζονται στο μοντέλο της νομικής επικοινωνίας³⁵ όπου υπάρχουν τρεις βασικοί πυρήνες: 1) αποστολέας, 2) μήνυμα, 3) παραλήπτης. Οι παράμετροι περιέχουν σχετικές διαστάσεις (dimensions) και χαρακτήρες (attributes) που αποτελούν μια φόρμα η οποία αποτελεί σημείο αναφοράς για τη σύγκριση ορισμένων νομικών θεσμών. Στη φόρμα αυτή λαμβάνονται υπόψη τόσο σχετικά γλωσσικά φαινόμενα όσο και νομικά. Σε κάθε αναλυόμενο νομικό θεσμό εφαρμόζεται το ίδιο μοντέλο που αποτελεί το λεγόμενο «τρίτο στοιχείο σύγκρισης (tertium comparationis)».

Το σώμα των κειμένων είναι βασικά μια ομάδα κειμένων νόμων που ίσχυαν κατά την περίοδο 1974-2014, συμπεριλαμβανομένου και του Συντάγματος. Το βασικό γεγονός είναι ότι οι αναλυόμενοι νόμοι ισχύουν μέχρι τώρα και είναι εκτελεσμένες νομικές πράξεις, αλλά η μορφή τους έχει τροποποιηθεί εν μέρει (π.χ. καταργήσεις, τροποποιήσεις κειμένων των νόμων) από την πρώτη στιγμή που δημοσιεύτηκαν στο ΦΕΚ μέχρι σήμερα. Καθώς υπάρχει η υπόθεση που υποστηρίζει ότι, ανεξάρτητα από τις αλλαγές στο ελληνικό κράτος, η νομική γλώσσα της χώρας είναι μια συνέχεια και αυτήν τη θέση θα επιχειρήσω να αποδείξω. Το άλλο κριτήριο επιλογής κειμένων είναι το γεγονός ότι οι κανόνες δικαίου που είναι γραμμένοι στα κείμενα νόμων έχουν απόλυτη και γενική ισχύ, καθώς αφορούν όλους τους πολίτες, γιατί

³² Cf. Kielar 1977, Kurzon 1989, Trosborg 1995, Roszkowski 1999, Tiersma 1999.

³³ Galdia 2009, 32.

³⁴ Nowak-Michalska 2013, 23-37.

³⁵ Sandrini 34-36.

είναι πηγές γενικού δικαίου. Έτσι μπορεί να μας δώσουν μια πολύ γενική εικόνα μιας κατάστασης και όχι μόνο ένα κομμάτι μιας πραγματικότητας.

Η πρώτη φάση της έρευνας βασίζεται στις παρατηρήσεις που προκύπτουν από τη μελέτη των κειμένων νόμων και των ερμηνειών τους από την περίοδο 1974-2014. Η σειρά παρατηρήσεων (findings) οδηγεί σε μια κατηγοριοποίηση μεταβολών που έγιναν στα κείμενα των νόμων η οποία πραγματοποιήθηκε βάσει επαγωγής (induction). Έτσι υπάρχει δυνατότητα να κατηγοροποιηθούν οι τύποι των λεγόμενων συνεχειών και ασυνεχειών που είναι ορατές στα σχετικά παραδείγματα. Οι τύποι συνέχειας που ορίζω είναι οι εξής: 1) συνέχεια μετά μόνο γλωσσικές μεταβολές, 2) μερική συνέχεια – επέκταση, 3) μερική συνέχεια – μείωση, 4) φαινομενική ασυνέχεια.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι εμφανίστηκαν οι μεταβολές στη γλώσσα των κειμένων, ορίζω τα σημεία σύγκρισης ορισμένων φαινομένων όπου εφάρμοσα τη νομική μεθοδολογία ερμηνείας. Το σημείο σύγκρισης αποτελεί η στιγμή που αρχίζει να ισχύει ένα καινούριο κείμενο νόμου (π.χ. δημοσίευση ενός νόμου ο οποίος αλλάζει έναν άλλο νόμο) στο ΦΕΚ. Έτσι υπάρχει ένα χρονικό (πραγματικό) σημείο αναφοράς της σύγκρισης ορισμένων νομικών θεσμών που έχουν σχέση με την ιδιωτική ζωή σχεδόν κάθε Έλληνα πολίτη. Το σημείο αυτό είναι η ημερομηνία τέλους ισχύος ενός θεσμού ή η αρχή ισχύος ενός καινούριου θεσμού. Για κάθε παράδειγμα το χρονικό σημείο ορίζεται ξεχωριστά – σε εξάρτηση από την πραγματική ημερομηνία δημοσίευσης ή μετατροπής ή κατάργησης κειμένου.

Στη συνέχεια, η σύγκριση κειμένων γίνεται στη βάση της παραμετροποίησης (parametrisation) ορισμένων νομικών θεσμών. Καθορίζω τότε σχετικές παραμέτρους (parameters), οι οποίες περιείχαν σχετικές διαστάσεις (dimensions) και γλωσσικές και νομικές-πραγματικές και έτσι υπήρξε μια βάση σύγκρισης που είναι πολύ ακριβής και δίνει καθαρές πληροφορίες τύπου ένα-μηδέν (στα μαθηματικά 1-0).

Η πρώτη παράμετρος αφορά την πηγή από την οποία προέρχεται ένα ορισμένο κείμενο. Βεβαίως ο Έλληνας νομοθέτης είναι ένα αφηρημένο όν και στην ουσία είναι όλο το σύστημα ανθρώπων και κρατικών φορέων που αποτελούν τον λεγόμενο «αποστολέα». Οι διαστάσεις αυτής της παραμέτρου είναι ως εξής:

- 1.1. νομικό σύστημα (εθνικό / διεθνές)³⁶,
- 1.2. τύπος νομικού συστήματος (αστικό δίκαιο (civil law) / εθιμικό δίκαιο (common law) / άλλο π.χ. θεοκρατικό)
- 1.3. τύπος προσωπικότητας (φυσικό / νομικό πρόσωπο),
- 1.4. εξουσία (νομοθετική / δικαστική / εκτελεστική)
- 1.5. αρμοδιότητα (παναρμοδιότητα / μερική αρμοδιότητα),
- 1.6. ρόλος / θέση στο νομικό σύστημα,
- 1.7. φάσμα αρμοδιότητας του αποστολέα,

Η δεύτερη παράμετρος αφορά το κείμενο – μήνυμα και περιλαμβάνει τις διαστάσεις που το χαρακτηρίζουν. Το μήνυμα, αντίθετα με τον αποστολέα του, έχει πραγματική φύση η οποία εξ ορισμού είναι προσιτή για όλους τους πιθανούς παραλήπτες του. Οι διαστάσεις της παραμέτρου είναι οι εξής:

- 2.1. γλώσσα (εθνική / αποκλειστικό ύφος (καθαρεύουσα) / δημοφιλής τύπος (δημοτική)

³⁶ Στην παρένθεση αναφέρονται ορισμένα, πιθανά χαρακτηριστικά (attributes).

- 2.2. γλωσσικό φαινόμενο (λέξη, σύνταγμα, πρόταση, κειμενικές μονάδες: π.χ. διάταξη, παράγραφος, έδαφος, άρθρο, κεφάλαιο, μέρος βιβλίου κλπ.),
- 2.3. σημασία στο νομικό πεδίο (εντολή / απαγόρευση / εξουσιοδότηση),
- 2.4. γλωσσικό ύφος (γενική / εξειδικευμένη γλώσσα),
- 2.5. τύπος νομικής γλώσσας (βάσει των ειδών των νομικών κειμένων που υπάρχουν στη νομική επιστήμη),
- 2.6. είδος νομικού κειμένου (βάσει της νομικής επιστήμης),
- 2.7. μορφή αποστολής κειμένου (γραπτή – προφορική)³⁷,
- 2.8. φάσμα λειτουργίας (γενικό δίκαιο / κλάδος δικαίου),
- 2.9. ισχύς (ημερομηνία / γεγονός έναρξης ισχύος).

Η τρίτη παράμετρος αφορά τον παραλήπτη του κειμένου. Ο ρόλος της παραμέτρου είναι να οριστούν τα χαρακτηριστικά των πιθανών παραληπτών του μηνύματος από την πραγματική και νομική άποψη. Τα γλωσσικά χαρακτηριστικά δεν παίζουν ρόλο σε αυτήν την παράμετρο γιατί κατά το ελληνικό νομικό σύστημα τα υποκείμενα μιας εξουσίας υποχρεούνται να γνωρίζουν τον νόμο, σύμφωνα με την λατινική παροιμία «Ignorantia iuris nocet». Έτσι στην πραγματικότητα είναι πρόβλημα του παραλήπτη το πως θα μάθει το νόμο και τα δικαιώματά του. Στη νομική επικοινωνία πρέπει όμως να διαχωριστεί ο παραλήπτης κειμένου από τον παραλήπτη νόμου. Ο πρώτος έχει μόνο την υποχρέωση να ξέρει τον νόμο, ενώ ο δεύτερος υποχρεούται να εφαρμόσει ορισμένους νόμους³⁸. Στην παρούσα έρευνα η παράμετρος του παραλήπτη αφορά τον δεύτερο, προαναφερόμενο τύπο, δηλαδή το υποκείμενο που υποχρεούται να εφαρμόσει έναν συγκεκριμένο νόμο. Οι διαστάσεις ενός τέτοιου παραλήπτη είναι ως εξής:

- 3.1. τύπος προσωπικότητας (φυσικό / νομικό πρόσωπο),
- 3.2. ομάδα παραληπτών (όλοι οι πολίτες / ορισμένη ομάδα πολιτών),

Το αντικείμενο της έρευνας στα παραδείγματα αποτελούν οι μονάδες κειμένου όπου εμφανίζεται το αναλυόμενο φαινόμενο. Αυτές μπορούν να είναι: 1) όλο το κείμενο, 2) μια δομική μονάδα του κειμένου π.χ. κεφάλαιο, άρθρο, παράγραφος.

3. Ανάλυση - παραδείγματα

Σύμφωνα με τις παραπάνω προϋποθέσεις η ανάλυση αποτελείται από τέσσερα φαινόμενα: 1) συνέχεια μετά μόνο από γλωσσικές μεταβολές, 2) μερική συνέχεια – επέκταση, 3) μερική συνέχεια – μείωση, 4) φαινομενική ασυνέχεια. Κάθε φαινόμενο παραμετροποιείται με τη χρήση των ίδιων παραμέτρων και διαστάσεων. Μετά από κάθε μερική ανάλυση συγκεκριμένου κριτηρίου αναφέρονται οι παρατηρήσεις (κάτω από κάθε πίνακα).

3.1. Συνέχεια μετά μόνο γλωσσικές μεταβολές

Στο ελληνικό νομικό σύστημα υπάρχουν ορισμένοι νόμοι οι οποίοι δεν αντικαταστάθηκαν από άλλους νόμους ή διατάγματα. Έχουν όμως μεταβληθεί κατά την περίοδο 1974-2014. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Σύνταγμα της Ελλάδας του 1968 το οποία ίσχυσε μέχρι το 1975 όποτε και ψηφίστηκε το νέο Σύνταγμα. Το Σύνταγμα του 1975 ισχύει μέχρι σήμερα μετά τις τροποποιήσεις του το 1986 και το 2001.

³⁷ Η διάσταση αυτή μπορεί να έχει εφαρμογή στο ελληνικό νομικό σύστημα στην περίπτωση που π.χ. ο Άρειος Πάγος εκδίδει την απόφαση διαβάζοντάς την δυνατά στη συνεδρίαση.

³⁸ Gortych-Michalak 2013, 96-109.

Από όλο το κείμενο επιλέχτηκε ένα δείγμα που δείχνει τις διαφορές μεταξύ των εξεταζόμενων συνταγμάτων και αποτελεί όλη τη διάταξη που έχει μορφή πρότασης. Το χρονικό σημείο αναφοράς της σύγκρισης είναι η ημερομηνία 11/07/1975 οπότε άρχισε να ισχύει το Σύνταγμα του 1975.

Πίνακας 1. Συνέχεια νομικής πραγματικότητας, γλωσσικές αλλαγές.

Σύνταγμα 1968 (Μέρος Ι, άρθρο 7, παρ. 6) <i>Πάς Έλλην, δυνάμενος να φέρη όπλα, υποχρεούται να συντελή εις άμυναν της Πατρίδος, κατά τους ορισμούς των νόμων.</i>	Σύνταγμα 1975 (στη σημερινή του μορφή) (Μέρος ΙΙ, άρθρο 4, παρ. 6) <i>Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων.</i>
--	---

Παράμετρος	Διάσταση	Χαρακτηριστικό	Σύνταγμα 1968	Σύνταγμα 1975
1. αποστολέας	1.1. νομικό σύστημα	εθνικό	+	+
		διεθνές	-	-
	1.2. τύπος νομικού συστήματος	αστικό δίκαιο	+	+
		άλλο	-	-
	1.3. τύπος προσωπικότητας	θεσμός	+	+
		νομικό πρόσωπο	-	-
		φυσικό πρόσωπο	-	-
	1.4. εξουσία	νομοθετική	+	+
		εκτελεστική	-	-
		δικαστική	-	-
	1.5. αρμοδιότητα	παναρμοδιότητα	+	+
		μερικής αρμοδιότητας	-	-
	1.6. ρόλος / θέση στο νομικό σύστημα	Νομοθέτης	+	+
		Άλλος	-	-
1.7. φάσμα αρμοδιότητας του αποστολέα ³⁹	όλο το κράτος	+	+	
	διοικητική μονάδα	-	-	
2. μήνυμα	2.1. εθνική γλώσσα	ελληνική (καθαρεύουσα)	+	-
		ελληνική (δημοτική)	-	+
	2.2. γλωσσικό φαινόμενο	πρόταση απλό (1 ρήμα)	+	-
		πρόταση σύνθετο (πολλά ρήματα)	-	+
	2.3. σημασία στο νομικό πεδίο	εντολή ⁴⁰	+	+
		απαγόρευση	-	-
		εξουσιοδότηση	-	-
	2.4. γλωσσικό ύφος	γενική γλώσσα	-	-
		ειδική γλώσσα	+	+
	2.5. τύπος νομικής γλώσσας	γλώσσα νόμων	+	+
		άλλος τύπος		
	2.6. είδος νομικού κειμένου	νόμος/σύνταγμα	+	+
		διάταγμα	-	-
		νομολογία	-	-
		κείμενο νομικής πράξης	-	-
	2.7. μορφή αποστολής	γραπτή στο ΦΕΚ	+	+

³⁹ Δημιουργός πηγής γενικού δικαίου.

⁴⁰ Δεοντική τροπικότητα.

	κειμένον	προφορική	-	-
		Άλλη	-	-
	2.8. φάσμα λειτουργίας	γενικό δίκαιο	+	+
	2.9. ισχύς	μετά από δημοσίευση	+ ⁴¹	-
		από συγκεκριμένη μέρα	-	+ ⁴²
3. παραλήπτης :	3.1. τύπος προσωπικότητας	φυσικό πρόσωπο	+	+
		νομικά πρόσωπα	+	+
	3.2. ομάδα παραληπτών	όλα τα υποκείμενα δικαίου	+	+
		ορισμένη κατηγορία υποκειμένων	-	-

Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι σχεδόν όλες οι διαστάσεις είναι ίδιες για τις δύο υπό εξέταση μονάδες. Υπάρχουν όμως μικρές διαφορές από τις οποίες μια αφορά τη διάσταση «2.1. εθνική γλώσσα». Η διαφορά στην εκδοχή της εθνικής γλώσσας επηρεάζει και τη διάσταση «2.2. γλωσσικό φαινόμενο» όπου η διαφορά είναι πιο καθαρή από γλωσσική άποψη. Η διαφορά είναι αποτέλεσμα της πασίγνωστης ασθενούς διγλωσσίας⁴³ η οποία άφησε τα σημάδια της σε όλη την ελληνική γλώσσα, σε όλους τους τομείς της ζωής των Ελλήνων⁴⁴. Μετά το 1974, πολλά νομικά κείμενα μεταγράφηκαν από την καθαρεύουσα στη δημοτική ή καλύτερα στην κοινή γλώσσα. Έτσι υπό το πρίσμα της λειτουργίας της αναλυόμενη διάταξης στο ελληνικό νομικό σύστημα δύο συγκρινόμενα τμήματα κειμένου είναι ισοδύναμα. Σε αυτήν την περίπτωση υπάρχει η δυνατότητα να ονομαστεί αυτό το φαινόμενο «συνέχεια» από τη νομική άποψη και «μεταβολή» από τη γλωσσική άποψη, γιατί οι δύο γλωσσικές εκδοχές περιλαμβάνονται σε μια εθνική γλώσσα - την ελληνική. Ο Horrocks επιβεβαιώνει αυτήν τη θέση γράφοντας «it was only in 1986 that ‘demotic’ translation of the Constitution was ratified»⁴⁵, ενώ ακόμη και μετά το 1986 το γνήσιο κείμενο του Συντάγματος του 1975 χρησιμοποιούνταν από τους νομικούς για λόγους ερμηνείας⁴⁶.

Εκτός από τη διαφορά στο γλωσσικό επίπεδο παρατηρείται ακόμη και η διαφορά που αφορά τη διάσταση «2.7. ισχύς». Στη νομοθετική πρακτική της Ελλάδας οι δύο εφαρμοζόμενες λύσεις είναι εναλλακτικές, από τις οποίες η λύση του Συντάγματος είναι το πιο συνεχές φαινόμενο. Από την άλλη πλευρά ο χρόνος θέσης σε ισχύ είναι λίγο διαφορετικός, αλλά πάντα μετά από δημοσίευση και αυτό είναι κοινό χαρακτηριστικό των δύο κειμένων.

3.2. Μερική συνέχεια – επέκταση

Με τη φράση «μερική συνέχεια» εννοώ τη συνεχή παρουσία ενός νομικού θεσμού. Η παρουσία αυτή μπορεί να μεταβληθεί – να αυξηθεί ή να μειωθεί- ανάλογα με τις τροποποιήσεις του συγκεκριμένου κειμένου που αποτελεί θεμέλιο έναρξης και «ζωής» ενός νομικού θεσμού. Στην παρούσα παράγραφο αναφέρεται ένα παράδειγμα που δείχνει το πεδίο επέκτασης της σημασίας του νομικού ορισμού των ληξιαρχικών βιβλίων και πράξεων. Το

⁴¹ 16.11.1968.

⁴² 11.07.1975.

⁴³ Fergusson 1959.

⁴⁴ Tseronis 2002.

⁴⁵ Horrocks 2010, 462.

⁴⁶ Mackridge 1990, 18.

χρονικό σημείο αναφοράς της σύγκρισης είναι η ημερομηνία έναρξης ισχύος του μεταβλημένου κειμένου του νόμου 344/1976 Περί ληξιαρχικών πράξεων.

Πίνακας 2. Επέκταση: αλλαγές στη νομική πραγματικότητα και στο γλωσσικό κείμενο (απόσπασμα).

Νόμος 344/1976 μέχρι 17/04/2013	Νόμος 344/1976 μετά από 18/04/2013 ⁴⁷
Άρθρο 8. Ληξιαρχικά βιβλία - Ληξιαρχικά πράξεις	Άρθρο 8 Ληξιαρχικά βιβλία - Ληξιαρχικά πράξεις Άρθρο 8 ^Α Πληροφοριακό Σύστημα Διαχείρισης Ληξιαρχικών Πράξεων ⁴⁸

Παράμετρος	Διάσταση	Χαρακτηριστικό	Νόμος 344/1976 ⁴⁹	Νόμος 344/1976 ⁵⁰
1. αποστολέας	1.1. νομικό σύστημα	εθνικό	+	+
		διεθνές	-	-
	1.2. τύπος νομικού συστήματος	αστικό δίκαιο	+	+
		άλλο	-	-
	1.3. τύπος προσωπικότητας	θεσμός	+	+
		νομικό πρόσωπο	-	-
		φυσικό πρόσωπο	-	-
	1.4. εξουσία	νομοθετική	+	+
		εκτελεστική	-	-
		δικαστική	-	-
	1.5. αρμοδιότητα	παναρμοδιότητα	+	+
		μερικής αρμοδιότητας	-	-
	1.6. ρόλος / θέση στο νομικό σύστημα	Νομοθέτης	+	+
		Άλλος	-	-
1.7. φάσμα αρμοδιότητας του αποστολέα ⁵¹	όλο το κράτος	+	+	
	διοικητική μονάδα	-	-	
2. μήνυμα	2.1. εθνική γλώσσα	ελληνική (καθαρεύουσα)	+	+
		ελληνική (δημοτική)	-	+
	2.2. γλωσσικό φαινόμενο	άρθρο μονό	+	-
		άρθρο σύνθετο (εκτεταμένο)	-	+
	2.3. σημασία στο νομικό πεδίο	εντολή ⁵²	+	+
		απαγόρευση	-	-
		εξουσιοδότηση	-	-
	2.4. γλωσσικό ύφος	γενική γλώσσα	-	-
		ειδική γλώσσα	+	+
	2.5. τύπος νομικής γλώσσας	γλώσσα νόμων	+	+
		άλλος τύπος		
	2.6. είδος νομικού κειμένου	νόμος/σύνταγμα	+	+
		διάταγμα	-	-
		νομολογία	-	-

⁴⁷ Νόμος 4144/13.

⁴⁸ Το άρθρο αυτό περιέχει άλλες 4 παραγράφους, οι οποίες αναφέρονται στο νόμο 4144/2013, άρθρο 4, παρ. 2.

⁴⁹ Μέχρι 17/04/2013.

⁵⁰ Μετά από 18/04/2013 οπότε άρχισε να ισχύει ο Νόμος 4144/13.

⁵¹ Δημιουργός πηγής γενικού δικαίου .

⁵² Υποχρεωτική χρήση ορισμένου πληροφοριακού συστήματος.

		κείμενο νομικής πράξης	-	-
	2.7. μορφή αποστολής κειμένου	γραφτή στο ΦΕΚ	+	+
		προφορική	-	-
		άλλη	-	-
	2.8. φάσμα λειτουργίας	γενικό δίκαιο	+	+
	2.9. ισχύς	ημερομηνία δημοσίευσης	-	+ ⁵³
		από συγκεκριμένη μέρα	+ ⁵⁴	-
3. παραλήπτης	3.1. τύπος προσωπικότητας	φυσικό πρόσωπο	-	-
		νομικά πρόσωπα ⁵⁵	+	+
	3.2. ομάδα παραληπτών	όλα τα υποκείμενα δικαίου	-	
		ορισμένη κατηγορία υποκειμένων	+	+

Από την παράγραφο 3.1 και από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι υπάρχουν μερικές αλλαγές μεταξύ των συγκρινόμενων κειμένων. Η πρώτη διαφορά είναι ορατή στη διάσταση «2.1. εθνική γλώσσα» γιατί ένα μέρος του νόμου 344/1976 που ισχύει σήμερα είναι έχει συνταχθεί στην καθαρεύουσα. Έτσι ένα πιθανό ενοποιημένο κείμενο αυτού του νόμου έχει καθαρά μεικτό χαρακτήρα από την άποψη της εκδοχής της γλώσσας. Σε αυτές τις περιστάσεις είναι δύσκολο να πει κανείς ότι υπάρχει καθαρή διαφορά μεταξύ των κειμένων και έτσι προτείνεται να ονομαστεί αυτό το φαινόμενο «συνέχεια».

Εκτός από τον μεικτό χαρακτήρα του κειμένου παρατηρείται η συνέχεια στους αριθμούς των άρθρων, γιατί τα νέα κομμάτια του κειμένου, τα άρθρα, δεν έχουν κανένα νέο αριθμό, αλλά αποτελούν επέκταση του προηγούμενου αριθμού: 8 και 8Α. Ο καινούριος θεσμός τότε δεν είναι απολύτως ανεξάρτητος από το παρόν ισχύον νομικό σύστημα και ο νομοθέτης δείχνει ότι αναπτύσσεται ο μέχρι τις 18.04.13 ισχύων νομικός θεσμός.

Ανάλογα, στην παράγραφο 3.1. της παρούσας μελέτης παρατηρείται η διαφορά που αφορά τη διάσταση «2.7. ισχύς». Οι δύο ημερομηνίες, αν και διαφορετικές, έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό, διότι οι νόμοι αρχίζουν να ισχύουν μετά τη δημοσίευση. Ο νόμος 4144/2013 από τη στιγμή της δημοσίευσής του στο ΦΕΚ, ενώ ο νόμος 344/1976 έξι μήνες από τη δημοσίευσή του. Αξίζει να υπογραμμιστεί το γεγονός ότι οι δύο νόμοι ισχύουν ταυτόχρονα και πρέπει να εφαρμοστούν από τους παραλήπτες τους.

3.3. Μερική συνέχεια – μείωση

Αντίθετα με την προηγούμενη περίπτωση, στη νομική γλώσσα και ιδίως στα νομικά κείμενα, υπάρχουν και περιπτώσεις περιορισμού του φάσματος της σημασίας και της λειτουργίας ενός ορισμένου νομικού θεσμού. Το παράδειγμα αυτού του φαινομένου είναι ορατό στο Προεδρικό Διάταγμα Περί Δελτίου Ανωνύμων Εταιρειών της 16-22.01.1930. Από τη μορφή του σημερινού κειμένου του διατάγματος προκύπτει ότι το φάσμα του πρώτου άρθρου αυτού του διατάγματος μειώθηκε για τελευταία φορά από το Προεδρικό Διάταγμα αριθ. 409 Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας περί Ανωνύμων Εταιριών (Κωδ. Ν. 2190/1920 «περί

⁵³ Ημερομηνία δημοσίευσης του τροποποιητικού νόμου 4144/2013.

⁵⁴ Έξι μήνες από τη δημοσίευση δηλ. από τις 11/12/1976.

⁵⁵ Συμπεριλαμβανομένων κρατικών αρχών. Εδώ συγκεκριμένα πρόκειται για ληξιαρχεία.

Αωνύμων Εταιριών», όπως κωδικοποιήθηκε με το Β.Δ. 174/1963), προς το Κοινοτικό Δίκαιο και ειδικότερα προς τις διατάξεις της Πρώτης Οδηγίας 68/151/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 9ης Μαρτίου 1968, της Δεύτερης Οδηγίας 77/91/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 1976, της Τέταρτης Οδηγίας 78/660/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 25ης Ιουλίου 1978 και, μερικώς, της Έβδομης Οδηγίας 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 1983.

Πίνακας 3. Μερική συνέχεια – επέκταση.

Π.Δ. της 16-22.1.1930 ⁵⁶ κείμενο του 1930	Π.Δ. της 16-22.1.1930 όπως ισχύει σήμερα ⁵⁷
<p>Άρθρο 1. — Εις ειδικόν της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως, φέρον τον τίτλο «Εφημερίς της Κυβερνήσεων Δελτίον Αωνύμων Εταιριών», θέλουσι καιαχωρίζεσθαι τα κάτωθι δημοσιεύματα:</p> <p>α) Υπουργικάι αποφάσεις περί συστάσεως Ελληνικών Αωνύμων Εταιριών,</p> <p>β) Υπουργικάι αποφάσεις περί εγκρίσεως τροποποιήσεως καταστατικού Ελληνικών Αωνύμων Εταιριών,</p> <p>γ) Υπουργικάι αποφάσεις περί ανακλήσεως ή συστάσεως ελληνικών αωνύμων εταιριών,</p> <p>δ) αποφάσεις περί παροχής αδείας εφαρμογής των ειδικών διατάξεων των αωνύμων εταιριών,</p> <p>ε) υπουργικάι αποφάσεις περί ανακοινώσεων διορισμού αντικλήτου αλλοδαπών αωνύμων εταιριών,</p> <p>στ) Υπουργικάι αποφάσεις περί συστάσεως Ελληνικών Ασφαλιστικών Εταιριών,</p> <p>ζ) υπουργικάι αποφάσεις περί εγκρίσεως τροποποιήσεων καταστατικών ελληνικών και αλλοδαπών ασφαλιστικών εταιριών,</p> <p>η) υπουργικάι αποφάσεις περί παροχής αδείας ενεργείας ασφαλιστικών πράξεων εν Ελλάδι εις ελληνικά\$ και αλλοδαπάς ασφαλιστικάς εταιρίας, ως και μεσίτας των αγγλικών Λλόυδς,</p> <p>θ) υπουργικάι αποφάσεις περί αποδόσεως εγγυήσεων κ.λπ. νομίμου εν Ελλάδι εργαζομένων ασφαλιστικών επιχειρήσεων και</p> <p>ι) παν άλλο δημοσίευμα καταχωρούμενον μετ' αποφάσιν του Υπουργού της Εθνικής Οικονομίας.</p>	<p>Άρθρο 1. — Εις ειδικόν της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως, φέρον τον τίτλο «Εφημερίς της Κυβερνήσεων Δελτίον Αωνύμων Εταιριών», θέλουσι καιαχωρίζεσθαι τα κάτωθι δημοσιεύματα:</p> <p>(α-β) (Καταργήθηκαν με το άρθρο 43 π.δ. 409/1986).</p> <p>γ) Υπουργικάι αποφάσεις περί ανακλήσεως ή συστάσεως ελληνικών αωνύμων εταιριών,</p> <p>δ) Αποφάσεις περί παροχής αδείας εφαρμογής των ειδικών διατάξεων των αωνύμων εταιριών,</p> <p>ε) Υπουργικάι αποφάσεις περί ανακοινώσεων διορισμού αντικλήτου αλλοδαπών αωνύμων εταιριών,</p> <p>στ) (Καταργήθηκε με το άρθρο 43 π.δ. 409/1986.)</p> <p>ζ) Υπουργικάι αποφάσεις περί εγκρίσεως τροποποιήσεων καταστατικών ελληνικών και αλλοδαπών ασφαλιστικών εταιριών,</p> <p>η) Υπουργικάι αποφάσεις περί παροχής αδείας ενεργείας ασφαλιστικών πράξεων εν Ελλάδι εις ελληνικάς και αλλοδαπάς ασφαλιστικάς εταιρίας, ως και μεσίτας των αγγλικών Λλόυδς,</p> <p>θ) Υπουργικάι αποφάσεις περί αποδόσεως εγγυήσεων κ.λπ. νομίμου εν Ελλάδι εργαζομένων ασφαλιστικών επιχειρήσεων και</p> <p>ι) Παν άλλο δημοσίευμα καταχωρούμενον μετ' αποφάσιν του Υπουργού της Εθνικής Οικονομίας.</p>

Παράμετρος	Διάσταση	Χαρακτηριστικό	Π.Δ. της 16-22.1.1930 ⁵⁸	Π.Δ. της 16-22.1.1930 ⁵⁹
1. αποστολέας	1.1. νομικό σύστημα	εθνικό	+	+
		διεθνές	-	-
	1.2. τύπος νομικού συστήματος	αστικό δίκαιο	+	+
		άλλο	-	-
		1.3. τύπος προσωπικότητας	θεσμός	+
	1.4. εξουσία	νομικό πρόσωπο	-	-
		φυσικό πρόσωπο	-	-
		νομοθετική	-	-
		εκτελεστική	-	-
			δικαστική	-

⁵⁶ ΦΕΚ τεύχος Α', αρ. φύλλου 22 της 1^{ης} Ιανουαρίου 1930.

⁵⁷ Στίγκας 2007, 280-282.

⁵⁸ Κείμενο του 1930.

⁵⁹ Όπως ισχύει σήμερα.

		ρυθμιστή του πολιτεύματος	+	+
	1.5. αρμοδιότητα	παναρμοδιότητα	+	+
		μερικής αρμοδιότητας	-	-
	1.6. ρόλος / θέση στο νομικό σύστημα	Νομοθέτης	-	-
		Άλλος	+	+
	1.7. φάσμα αρμοδιότητας του αποστολέα ⁶⁰	όλο το κράτος	+	+
		διοικητική μονάδα	-	-
2. μήνυμα	2.1. εθνική γλώσσα	ελληνική (καθαρεύουσα)	+	+
		ελληνική (δημοτική)	-	-
	2.2. γλωσσικό φαινόμενο	Άρθρο με παραγράφους α-ι	+	-
		Άρθρο με παραγράφους γ-ε και ζ-ι	-	+
	2.3. σημασία στο νομικό πεδίο	εντολή ⁶¹	+	+
		απαγόρευση	-	-
		εξουσιοδότηση	-	-
	2.4. γλωσσικό ύφος	γενική γλώσσα	-	-
		ειδική γλώσσα	+	+
	2.5. τύπος νομικής γλώσσας	γλώσσα νόμων	-	-
		γλώσσα εκτελεστικών κειμένων	+	+
	2.6. είδος νομικού κειμένου	νόμος/σύνταγμα	-	-
		διάταγμα	+	+
		νομολογία	-	-
		κείμενο νομικής πράξης	-	-
	2.7. μορφή αποστολής κειμένου	γραπτή στο ΦΕΚ	+	+
		προφορική	-	-
		Άλλη	-	-
	2.8. φάσμα λειτουργίας	γενικό δίκαιο	+	+
2.9. ισχύς	ημερομηνία δημοσίευσης	+ ⁶²	-	
	από συγκεκριμένη μέρα	-	+ ⁶³	
3. παραλήπτης:	3.1. τύπος προσωπικότητας	φυσικό πρόσωπο	-	-
		νομικά πρόσωπα	+	+
	3.2. ομάδα παραληπτών	όλα τα υποκείμενα δικαίου	-	+
		ορισμένη κατηγορία υποκειμένων	+	+

Το αναλυόμενο κείμενο του διατάγματος, σε αντίθεση με τα προηγούμενα παραδείγματα, έχει την ίδια τιμή (θετική), που έχει η διάσταση «2.1. εθνική γλώσσα». Αυτό είναι αποτέλεσμα του γεγονότος ότι η τελευταία μετατροπή του κειμένου του διατάγματος κατήργησε κάποιες

⁶⁰ Δημιουργός πηγής γενικού δικαίου.

⁶¹ Υποχρεωτική για τους μετόχους και τις αρχές ανώνυμων εταιρειών.

⁶² 16.11.1968.

⁶³ 01.01.1987.

κειμενικές μονάδες, ενώ η προγενέστερη (Β.Δ. 20-28.5.1039⁶⁴) τροποποίηση, βάσει της οποίας προστέθηκε το άρθρο 7, ήταν ακόμη γραμμένη στην καθαρεύουσα.

Η βασική διαφορά υπάρχει στο επίπεδο του περιεχομένου, το οποίο περιορίστηκε από ένα άλλο διάταγμα (Π.Δ. 409/1986). Ακόμη και όταν τα εδάφια α-β και στ' καταργήθηκαν με το νέο διάταγμα, τα ίχνη τους έμειναν ορατά μέσα στο ενοποιημένο κείμενο. Αυτά είναι: 1) συνεχείς αριθμοί εδαφίων της προγενέστερη εκδοχής και 2) η φράση «Καταργήθηκε με το άρθρο 43 του π.δ. 409/1986) αντί για κείμενο στα εδάφια 1-β και στ . Αυτά τα ίχνη βρίσκονται στο κυρίως κείμενο (όχι στη νομολογία, στις παρατηρήσεις ή στις αναφορές) του διατάγματος και δείχνουν ότι 3 στα 10 εδάφια του πρώτου άρθρου διαγράφηκαν. Στην ουσία όμως αυτό σημαίνει ότι ορισμένες αποφάσεις δεν έχουν δημοσιευτεί στο ΦΕΚ από την 1η Ιανουαρίου 1987. Αυτό το φαινόμενο δείχνει τη "συνέχεια" του αναλυόμενου κειμένου που είναι εμφανής στους αριθμούς των εδαφίων και του κειμένου στην παρένθεση, αλλά ταυτόχρονα η συνέχεια αυτή οδηγεί στη μείωση του φάσματος της σημασίας και του ρόλου του θεσμού της ΦΕΚ σε σχέση με τις Ανώνυμες Εταιρείες.

Επιπλέον παρατηρείται στην περίπτωση 3.2 μια παρόμοια κατάσταση σε σχέση με την ημερομηνία έναρξης ισχύος του διατάγματος. Ανεξάρτητα από την ημερομηνία που ορίζεται σε κάθε αναλυόμενο κείμενο διατάγματος, το διάταγμα ως πράξη είτε σε μορφή ενοποιημένου κειμένου είτε σε μορφή μίας ενότητας όλων των σχετικών διαταγμάτων που αλληλοσυμπληρώνονται, ισχύει συνεχώς από την παλιότερη ημερομηνία μέχρι σήμερα, ενώ οι αλλαγές του ισχύουν από τη συγκεκριμένη, μεταγενέστερη ημερομηνία.

3.4. Φαινομενική ασυνέχεια

Η τελευταία κατηγορία φαινομένων που μπορεί να δείχνουν τη συνεχή ή ασυνεχή φύση της ελληνικής νομική γλώσσας είναι η λεγόμενη φαινομενική συνέχεια. Ως παράδειγμα αυτού του φαινομένου εφαρμόζεται ο θεσμός της προίκας στο αστικό δίκαιο. Το κείμενο αναφοράς είναι ο Αστικός Κώδικας πριν από το 1983 (από το 1940) και μετά το 1983. Κατά το έτος αυτό έγιναν μεταβολές στο ΑΚ με τις οποίες αφαιρέθηκε η προίκα. Έτσι όλα τα κομμάτια του ΑΚ είναι σχεδόν μεγάλα και ο σκοπός της μελέτης αυτής δεν είναι η καταγραφή των εύκολα προσιτών κειμένων, στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται τα πιο συμβολικά κομμάτια του κειμένου του ΑΚ.

Πίνακας 4. Φαινομενική ασυνέχεια – προίκα στο νόμο και έξω από το νόμο.

Αστικός Κώδικας πριν από το 1983 ⁶⁵	Αστικός Κώδικας μετά το 1983 ⁶⁶
Κεφάλαιον τέταρτον. Προσωπικά σχέσεις μεταξύ των συζύγων. Κεφάλαιον πέμπτον. Περιουσιακά σχέσεις των συζύγων εν γένει.	Κεφάλαιο τέταρτο ⁶⁷ . Σχέσεις των συζύγων από το γάμο. ⁶⁸ Κεφάλαια Τέταρτο και Πέμπτο του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα συγχωνεύονται σε ενιαίο τέταρτο Κεφάλαιο με τίτλο: "Σχέσεις των συζύγων από τον γάμο".

⁶⁴ ΦΕΚ, τεύχος Α', αρ. φύλλου 208.

⁶⁵ ΦΕΚ, τεύχος Α' αρ. φύλλου 91.

⁶⁶ Από τις 18.02.1983.

⁶⁷ Το Τέταρτο και το Πέμπτο του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα συγχωνεύονται σε ένα ενιαίο Τέταρτο Κεφάλαιο.

⁶⁸ Τελειώνει με το άρθρο 1416.

Κεφάλαιον έκτον. Προίξ.	Καταργούνται όλες οι διατάξεις του Έκτου Κεφαλαίου του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα (άρθρα 1406 έως 1437), που αφορούν την προίκα. Κάθε περιουσιακή επίδοση που αποτελεί σύσταση προίκας είναι άκυρη από την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου ⁶⁹ .
Κεφάλαιον έβδομον. Διαζύγιον.	Κεφάλαιο έβδομο. Διαζύγιο ⁷⁰

Παράμετρος	Διάσταση	Χαρακτηριστικό	Αστικός Κώδικας πριν από το 1983	Αστικός Κώδικας μετά το 1983	Πράξη διοικητικού προσδιορισμού φόρου προίκας ⁷¹
1. αποστολέας	1.1. νομικό σύστημα	εθνικό	+	-	+
		διεθνές	-	-	-
	1.2. τύπος νομικού συστήματος	αστικό δίκαιο	+	-	
		Φορολογικό δίκαιο	-	-	+
	1.3. τύπος προσωπικότητας	θεσμός	+	-	+
		νομικό πρόσωπο	-	-	-
		φυσικό πρόσωπο	-	-	-
	1.4. εξουσία	νομοθετική	+	-	-
		εκτελεστική	-	-	+
		δικαστική	-	-	-
	1.5. αρμοδιότητα	παναρμοδιότητα	+	-	+
		μερικής αρμοδιότητας	-	-	-
	1.6. ρόλος / θέση στο νομικό σύστημα	Νομοθέτης	+	-	-
		Εκτελεστής	-	-	+
1.7. φάσμα αρμοδιότητας του αποστολέα ⁷²	όλο το κράτος	+	-	+	
	διοικητική μονάδα	-	-	-	
2. μήνυμα	2.1. εθνική γλώσσα	ελληνική (καθαρεύουσα)	+	-	-
		ελληνική (δημοτική)	-	-	+
	2.2. γλωσσικό φαινόμενο	άρθρο τίτλος και περιεχόμενο	+	-	-
		Έντυπο - τίτλος	-	-	+
	2.3. σημασία στο νομικό πεδίο	εντολή ⁷³	+	-	+
		απαγόρευση	-	-	-
		εξουσιοδότηση	-	-	-
	2.4. γλωσσικό ύφος	γενική γλώσσα	-	-	-
		ειδική γλώσσα	+	-	+
	2.5. τύπος νομικής γλώσσας	γλώσσα νόμων	+	-	-
		γλώσσα νομικής πράξης	-	-	+

⁶⁹ Άρθρο 15 του Ν 1329/1983.

⁷⁰ Αρχίζει με το άρθρο 1438.

⁷¹ Κατά το παράρτημα της απόφασης ΠΟΛ 215. ΦΕΚ, τεύχος Β', αριθμός φύλλου 2739 της 14ης Οκτωβρίου 2014.

⁷² Δημιουργός πηγής γενικού δικαίου.

⁷³ Υποχρεωτική χρήση ορισμένου πληροφοριακού συστήματος.

	2.6. είδος νομικού κειμένου	νόμος/σύνταγμα	+	-	-
		Διάταγμα	-	-	-
		Νομολογία	-	-	-
		κείμενο νομικής πράξης	-	-	+
	2.7. μορφή αποστολής κειμένου	γραπτή στο ΦΕΚ	+	-	+
		Προφορική	-	-	-
		Άλλη	-	-	-
	2.8. φάσμα λειτουργίας	γενικό δίκαιο	+	-	+
	2.9. ισχύς	ημερομηνία δημοσίευσης	-	-	-
από συγκεκριμένη μέρα		+ ⁷⁴	-	+ ⁷⁵	
3. παραλήπτης	3.1. τύπος προσωπικότητας	φυσικό πρόσωπο	+	-	+
		νομικά πρόσωπα ⁷⁶	-	+	-
	3.2. ομάδα παραληπτών	όλα τα υποκείμενα δικαίου	-	-	-
		ορισμένη κατηγορία υποκειμένων	+	-	+

Ο πίνακας με τις παραμέτρους έχει επεκταθεί με μια πρόσθετη στήλη με σκοπό να παρουσιαστεί μια συνέχεια του θεσμού της προίκας σε πεδίο άλλο από τη νομοθεσία δηλαδή στη νομική πράξη. Στη σύγκριση βάσει των παραμέτρων και των διαστάσεων μεταξύ των δύο εκδοχών του κειμένου του Αστικού Κώδικα (πριν και μετά το 1983) υπάρχει μια μεγάλη διαφορά που βασίζεται στο θεμελιώδες κριτήριο παρουσίας ενός ορισμένου θεσμού (εδώ της προίκας) στο εθνικό σύστημα εν γένει. Ο ΑΚ μετά από το 1983 δεν προβλέπει καμία δυνατότητα παρουσίας της προίκας στο αστικό δίκαιο. Έτσι, στη στήλη του υπάρχουν μόνο αρνητικά σύμβολα που δείχνουν ξεκαθαρά ότι ο εν λόγω θεσμός απλώς δεν υπάρχει στο νομικό σύστημα της Ελλάδας μετά το 1983.

Έτσι στη σύγκριση του Αστικού Κώδικα με την Πράξη διοικητικού προσδιορισμού φόρου προίκας παρατηρούνται μερικές διαφορές που αφορούν τις εξής διαστάσεις:

- «1.2. τύπος νομικού συστήματος» γιατί μετά το 1983 η προίκα έγινε μόνο το αντικείμενο του φορολογικού δικαίου της Ελλάδας,
- «1.4. εξουσία» γιατί μετά το 1983 η προίκα έγινε αντικείμενο της εκτελεστικής εξουσίας μόνο και όχι της νομοθετικής,
- «1.6. ρόλος / θέση στο νομικό σύστημα» (του αποστολέα) γιατί σε σχέση με την παραπάνω διάσταση ο Υπουργός Οικονομικών που εξέδωσε την απόφαση συμπεριλαμβανομένου του παραδείγματος της σχετικής πράξης είναι όργανο της εκτελεστικής εξουσίας και όχι της νομοθετικής,
- «2.1. εθνική γλώσσα» όπως και στα προηγούμενα παραδείγματα που αναλύθηκαν, ο Αστικός Κώδικας του 1940 είναι το κείμενο που δεν έχει μεταγραφεί πλήρως στην κοινή γλώσσα, ενώ η πράξη του 2014 είναι προϊόν της σημερινής ελληνικής ειδικής γλώσσας νομικής χρήσης,

⁷⁴ Από την 1η Ιουλίου 1941.

⁷⁵ Από την 1η Ιανουαρίου 2015.

⁷⁶ Συμπεριλαμβανομένων κρατικών αρχών. Εδώ συγκεκριμένα πρόκειται για ληξιαρχεία.

- τις συνδεδεμένες διαστάσεις: «2.5. τύπος νομικής γλώσσας», «2.6. είδος νομικού κειμένου» οι οποίες έχουν διαφορετικές τιμές (αρνητικό/θετικό σύμβολο δίπλα στο σχετικό χαρακτηριστικό): η κατάσταση αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι η προϊκα δεν είναι αντικείμενο της νομοθεσίας μετά από το 1983 και έτσι δεν βρίσκεται στο κείμενο νόμου που συντάσσεται με τη γλώσσα των νόμων.

Από την πρώτη φάση της σύγκρισης προκύπτει το συμπέρασμα που υποδεικνύει ότι ο θεσμός της προϊκας έπαυσε να υπάρχει στο ελληνικό νομικό σύστημα και ταυτόχρονα στη νομική ελληνική γλώσσα μετά το 1983. Όμως η επέκταση της σύγκρισης σε νομικά κείμενα άλλης χρήσης έδειξε ότι υπάρχει μερική συνέχεια του θεσμού αυτού και γι' αυτό το λόγο το φαινόμενο αυτό μπορεί να ονομαστεί φαινομενική συνέχεια η οποία δεν είναι μια πραγματική, απόλυτη ασυνέχεια.

4. Συμπεράσματα

Οι παράμετροι των εξεταζόμενων φαινομένων της νομικής γλώσσας δείχνουν καθαρά τις αλλαγές που έλαβαν μέρος στο ελληνικό νομικό σύστημα στα τελευταία σαράντα χρόνια. Θετικά και αρνητικά σύμβολα δίπλα σε συγκεκριμένο χαρακτηριστικό είναι μια ομάδα δεδομένων που βοηθούν στην αξιολόγηση της κατάστασης και δίνουν μια απάντηση στο αρχικό ερώτημα για τον συνεχή ή ασυνεχή χαρακτήρα της νομικής ελληνικής γλώσσας κατά τα έτη 1974-2014. Όπως προκύπτει από τις τέσσερις κατηγορίες των υπό εξέταση φαινομένων στη νομική γλώσσα, η συνέχεια είναι κυρίαρχο φαινόμενο στη νομική ελληνική γλώσσα. Παρατηρείται ακόμη ότι δεν βρέθηκαν παραδείγματα απόλυτης συνέχειας π.χ. ένα νομικό κείμενο που να ισχύει χωρίς οποιαδήποτε αλλαγή από το 1975 (ή προγενέστερα) μέχρι σήμερα, καθώς και δε βρέθηκε παράδειγμα μια απόλυτης ασυνέχειας, εννοούμενης ως μια διακοπή της παρουσίας ενός συγκεκριμένου θεσμού. Βεβαίως δεν αναφέρονται στη μελέτη θεσμοί που εμφανίστηκαν στο ελληνικό νομικό σύστημα μετά το 1974 από μηδενική βάση.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι σίγουρα υπήρξαν αλλαγές στην ελληνική νομική γλώσσα, αλλά ταυτόχρονα η μελέτη της φυσικής μορφής των νομικών κειμένων δείχνει ότι παρόλα αυτά υπάρχουν πολλές σχέσεις μεταξύ των διαφοροποιημένων κειμένων και οι αλλαγές που έγιναν δεν έχουν ακραίο χαρακτήρα και δεν μηδενίζουν έναν ορισμένο θεσμό. Βάσει των ευρημάτων μπορεί να δοθεί η απάντηση στο βασικό ερώτημα και εύκολα μπορούμε να πούμε ότι η νομική ελληνική γλώσσα είναι μια συνέχεια. Ταυτόχρονα, οι αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν προκύπτουν από τις κοινωνικές μεταβολές (ισότητα φύλων όσον αφορά την προϊκα) ή τις τεχνολογικές μεταβολές (συγκρότηση των ψηφιακών βάσεων δεδομένων), πολιτιστικές μεταβολές κλπ.

Τα αποτελέσματα μπορεί να είναι χρήσιμα όχι μόνο για του νομικούς γλωσσολόγους, αλλά και για τους νομικούς, καθότι παρέχουν ένα εργαλείο που διευκολύνει την ερμηνεία των νομικών κειμένων. Τα συμπεράσματα δείχνουν ακόμη πως άλλαξε η νομική ζωή των Ελλήνων κατά τις τελευταίες δεκαετίες – ενώ επιπλέον αποτελούν μια πηγή πληροφοριών και για τους κοινωνιολόγους και (λαμβάνοντας υπόψη τη σχέση της γλώσσας με τη νομική ζωή) και για του κοινωνιογλωσσολόγους. Η προτεινόμενη μέθοδος παραμετροποίησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο ερευνών για τους επιστήμονες και τους ερευνητές που ασχολούνται με την ιστορική σύγκριση των ειδικών γλωσσών και των κειμένων και συγκεκριμένα για τους συγκριτικούς νομικούς και γλωσσολόγους. Υπογραμμίζεται, ωστόσο,

ότι η εφαρμοζόμενη στη μελέτη μέθοδος εμπλουτίζει τις μέχρι τώρα υπάρχουσες έρευνες που αφορούν στην ελληνική νομική γλώσσα από ιστορική άποψη και μπορεί να αποτελέσει ακριβές όργανο μέτρησης και ταξινόμησης των μεταβολών.

Τελικές παρατηρήσεις

Η μελέτη είχε ως σκοπό να δώσει μια απάντηση στο ερώτημα: *είναι η ελληνική νομική γλώσσα συνεχής από το 1974 μέχρι σήμερα;* Βάσει των αναλύσεων που πραγματοποιήθηκαν υπάρχει η δυνατότητα να δοθεί μια ξεκάθαρη απάντηση: *ναι, η ελληνική νομική γλώσσα είναι συνεχής από το 1974 μέχρι σήμερα.* Η εφαρμοσμένη μεθοδολογία παραμετροποίησης παρέχει έτσι με ακρίβεια, σχεδόν μαθηματικά, δεδομένα που υποστηρίζουν αυτήν την απάντηση.

Ο διεπιστημονικός χαρακτήρας της μελέτης μπορεί να εφαρμοστεί τόσο στη γλωσσολογική όσο και στη νομική επιστήμη, αλλά ταυτόχρονα τα αποτελέσματα μπορεί να είναι χρήσιμα και στους φιλόλογους και στους νομικούς και σε άλλους επιστήμονες. Αξίζει να αναφερθεί εδώ ότι η παραμετροποίηση, η οποία εφαρμόστηκε στη μελέτη, είναι ακόμη μία μέθοδος ακριβούς σύγκρισης και στις σύγχρονες συγκριτικές έρευνες π.χ. φαίνεται να είναι χρήσιμη ακόμη στη σύγκριση μεταξύ διαφορετικών νομικών συστημάτων και νομικών γλωσσών. Αυτός ο τρόπος στην παρούσα φάση εξετάζεται σε μια ομάδα επτά γλωσσών (πολωνική, αγγλική, ουγγρική, ελληνική, σουηδική, ισπανική και κινέζικη) από την άποψη της νομικής μεταφρασεολογίας στο ερευνητικό πρόγραμμα «Παραμετροποίηση της νομικής μεταφρασεολογίας του αστικού δικαίου και της πολιτικής δικονομίας».

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- Αγγελίδης, Γεώργιος, Χρ: «Οι θυρωροί του νόμου». *Νομικό Βήμα* 28 (1980): 7-13.
- Ευρυγένης, Δημήτριος, Ι.: «Νεοελληνική και δίκαιο: καιρός για δουλειά». *Αρμενόπουλος Α' (1976)*: 21-27.
- Ευρυγένης, Δημήτριος, Ι. 1982: «Νεοελληνική και δίκαιο: καιρός για δουλειά». Στο: *Η δημοτική στη νομική πράξη. Μελέτες - Κείμενα - Αποφάσεις*. Βοϊκλής Εμμανουή και αλ. (Επιμ.). Αθήνα - Κομοτηνή: Έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα 1982: 99-112.
- Κασιμάτης, Γιώργος: *Η Μετάβαση στη Δημοκρατία και το Σύνταγμα του 1975*. Αθήνα: Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων.
- Κριαράς, Εμμανουήλ. 1982. «Η νομική γλώσσα». Στο: *Η δημοτική στη νομική πράξη. Μελέτες - Κείμενα - Αποφάσεις*. Βοϊκλής Εμμανουή και αλ. (Επιμ.). Αθήνα - Κομοτηνή: Έκδοση Αντ. Ν. Σάκκουλα 1982: 113-117.
- Μανέσης, Αριστόβουλος, Ι.: *Η νεοελληνική γλώσσα στη νομική πράξη*. Χαλάνδρι: Προσκήνιο 1999.
- Μέξης, Δημήτριος: «Η κοινή δημοτική και το χρέος των ελλήνων νομικών». *Νομικό Βήμα* 26 (1978): 600-605.
- Μόζερ, Αμαλία και Παναρέτου, Ελένη: «Χρόνος, άποψη και τροπικότητα στο νομικό κείμενο». Στο: *Πρακτικά του 8ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Ιωάννινα 2009: 1013-1026.
- Παναρέτου, Ελένη: *Νομικός λόγος. Γλώσσα και δομή των νόμων*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση 2009.
- Παυλοπούλος, Αναστάσιος, Γρ.: «Η ισότητα των φύλων στην κοινωνική ασφάλιση και η επεκτατική εφαρμογή ευνοϊκότερης ρύθμισης». *ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ Τριμηνιαία Επιθεώρηση Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Συνταγματικής Θεωρίας και Πράξης* (11) 2: 306-360.

Σταυράκης, Αργύριος, Νικ: *Νεοελληνική νομική γλώσσα*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη 1995.
Στίγκας, Θεόδωρος (Επιμ.): *Εταιρικό Δίκαιο. Ανώνυμες εταιρίες (N 1290/1920 – ενημερωμένος μέχρι το N 3604/2007). Εταιρίες Περιορισμένης Ευθύνης (N 3190/1955). Προσωπικές Εταιρίες (Αστικές, Αφανείς κ. λπ.)*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη 2007.
Φεφές, Μιχαλός, Β.: *Εισαγωγή στο Δίκαιο*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη 2004.

Ξενόγλωσση

Bühler, Karl, Ludwig: *Teoria języka* [org.: *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache* 1934.]. (transl.) Koźbiał, Jan. Kraków: Universitas 2004.
Cao, Deborah: *Translating Law. Topics in Translation: 33*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd. 2007.
Ferguson, Charles, A.: „Diglossia”. *Word*, 1959. <http://ccat.sas.upenn.edu/~haroldfs/messeas/diglossia/node3.html> (access: June 2009).
Ferguson, Charles, A.: „Diglossia”. *Word*, 1959. <http://ccat.sas.upenn.edu/~haroldfs/messeas/diglossia/node3.html> (access June 2009).
Galdia, Marcus: *Legal Linguistics*. Frankfurt am Mein: Peter Lang 2009.
Gizbert-Studnicki, Tomasz: “Język prawny a obraz świata”. In: Grażyna, Skapska (Edit.), *Prawo w zmieniającym się społeczeństwie*, Kraków: Wydawnictwo Adam Marszałek 1992: 149-161.
Gortych-Michalak, Karolina: *Struktura polskich, greckich i cypryjskich aktów normatywnych. Studium porównawcze w aspekcie translologicznym*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Contact 2013.
Gortych-Michalak, Karolina: “Performatives in Cypriot, Greek and Polish Texts of Normative Acts”. *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric* 38(51) (2014), 103-122.
Grewendorf, Günter., and Monika Rathert: “Language and Law – new applications of formal Linguistics”. In: Grewendorf Günter & Monika Rathert (Edit.), *Formal Linguistics and Law. Trends in Linguistics Studies and Monographs* 212. Berlin - New York: Mouton de Gruyter. 2009: 1-22.
Horrocks, Geoffrey: *Greek: a history of the language and its speakers. Second edition*. Malden-Oxford: Wiley-Blackwell 2010.
Kielar, Barbara Z.: *Language of the Law in the aspect of translation*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego 1977.
Kiesling, John, Brady: *Greek Urban Warriors, Resistance & Terrorism 1967 – 2014*. Athens: Lycabettus Press 2014.
Kurzon, Dennis: “Language of the law and legal language”. In: Christer Laurén και Marianne Nordman (Edit.) *Special language: From humans thinking to thinking machines*. Clevedon - Philadelphia: Multilingual Matters Ltd. 1989: 283-290.
Mackridge, Peter: «Katharevousa (c. 1800-1974): An obituary for an official language». In: Marion Sarafis & Eve Martin Eve (Edit.). *Background to Contemporary Greece: v.1: Vol 1*. London: Merlin 1990: 25-51.
Mattila, Heikki, E.S.: *Comparative legal linguistics*. Hampshire: Ashgate Publishing 2006.
Mellinkoff, David: *The Language of the Law*. Boston: Little, Brown 1963.
Nowak-Michalska, Joanna: “A parametric description of deontic modality in Polish and Spanish civil codes”. *Comparative Legilinguistics. International Journal for Legal Communication. Volume* 16/2013: 23-37.
Sandrini, Peter: “The Parameters of Multilingual Legal Communication in a Globalized World”. *Comparative Legilinguistics. International Journal for Legal Communication. Volume* 1/2009: 34-48.
Šarčević, Susan: *New Approach to legal translation*. The Hague: Kluwer Law International 1997.

Tiersma, Peter, M.: *Legal Language*. Chicago and London: The University of Chicago Press 1999.

Trosborg, Anna: "Statutes and contracts: An analysis of legal speech acts in the English language of the law". *Journal of Pragmatics* vol. 23 issue 1 January, 1995: 31-53.

Tseronis, Assimakis: *Diglossical past and present in lexicographical practice: the case of two Greek dictionaries*, <http://www.ling.lancs.ac.uk/pubs/clsl/clsl119.pdf>. 2002. (access: June 2009).

Κείμενα - πηγές

Αναγκαστικός Νόμος υπ. αριθ. 2250/1940 «Αστικός Κώδιξ». Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α΄ αρ. φύλλου 91 της 15ης Μαρτίου 1940: 589-772.

Απόφαση ΠΟΛ 125. Τύπος και περιεχόμενο της πράξης διοικητικού προσδιορισμού φόρου κληρονομιάς, δωρεάς, γονικής παροχής και προίκας. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Β΄, αριθμός φύλλου 2739 της 14ης Οκτωβρίου 2014: 33639-33640.

Βασιλικό Διάταγμα της 22-28.5.1939. Περί συμπληρώσεως του Διατάγματος της 16ης Ιανουαρίου 1930 "περί Δελτίου Αωνύμων Εταιρειών". Αθήνα, ΦΕΚ, τεύχος Α΄, αρ. φύλλου 208: 1396.

Νόμος 344/1976. Περί ληξιαρχικών πράξεων. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α΄, αρ. φύλλου 143 της 11ης Ιουνίου 1976: 967-975.

Νόμος 1250/1982. Για την καθιέρωση του πολιτικού γάμου. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α΄ αρ. φύλλου 46 της 7^{ης} Απριλίου 1982: 381-383.

Νόμος 1329/1983. Κύρωση ως κώδικα του σχεδίου νόμου: «Εφαρμογή της συνταγματικής αρχής της ισότητας ανδρών και γυναικών στον αστικό κώδικα, τον εισαγωγικό του νόμο, την εμπορική νομοθεσία και τον κώδικα πολιτικής δικονομίας, καθώς και μερικός εκσυγχρονισμός των διατάξεων του αστικού κώδικα που αφορούν το οικογενειακό δίκαιο». Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α΄, αρ. φύλλου 25 της 18ης Φεβρουαρίου 1983: 429-447.

Νόμος 4144. Αντιμετώπιση της παραβατικότητας στην Κοινωνική Ασφάλιση και στην αγορά εργασίας και λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α΄, αριθμός φύλου 88 της 18ης Απριλίου 2013: 1167-1198.

Οδηγία 76/207 /ΕΟΚ. 1976: Οδηγία του Συμβουλίου της 9ης Φεβρουαρίου 1976 περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας. Βρυξέλλες: *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*, 376L0207: 70-73.

Προεδρικό Διάταγμα της 16-22.1.1930 Περί Δελτίου Αωνύμων Εταιρειών. Αθήνα: ΦΕΚ τεύχος Α΄, αρ. φύλλου 22 της 22ης Ιανουαρίου 1930: 163-164.

Προεδρικό Διάταγμα 456 του 1984. Αστικός κώδικας και εισαγωγικός νόμος. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α΄ αρ. φύλλου 164 της 24ης Οκτωβρίου 1984: 1909-2007.

Προεδρικό Διάταγμα 409/1986. Προσαρμογή της Ελληνικής νομοθεσίας περί Αωνύμων Εταιριών (Κωδ. Ν. 2190/1920 «περί Αωνύμων Εταιριών», όπως κωδικοποιήθηκε με το Β.Δ. 174/1963), προς το Κοινοτικές Δίκαιο και ειδικότερα προς τις διατάξεις της Πρώτης Οδηγίας 68/151/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 9ης Μαρτίου 1968, της Δεύτερης Οδηγίας 77/91/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 1976, της Τέταρτης Οδηγίας 78/660/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 25ης Ιουλίου 1978 και, μερικώς, της Έβδομης Οδηγίας 83/349/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 13ης Ιουνίου 1983. Αθήνα, τεύχος Α΄, αρ. φύλλου 191: 3473-3586.

Σύνταγμα της Ελλάδας. 1975. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α΄ αρ. φύλλου 111 της 9^{ης} Ιουνίου 1975: 623-654.

Σύνταγμα της Ελληνικής Δημοκρατίας: 1927. Αθήνα: ΦΕΚ, τεύχος Α΄ αρ. φύλλου 107 της 3ης Ιουνίου 1927: 765-780.